

بررسی میزان انگیزش تحصیلی محصلان پوهنهی تعلیم و تربیه پوهنتون غور و رابطه آن با برخی ویژگی‌های دموگرافیکی

تیمورشاه رحیمی^{۱*} امیر خان دولتی^{۲*} سخی مراد غوریانفر^{۳*}

- ۱- پوهنیار، دیپارتمنت روانشناسی، تعلیم و تربیه، پوهنتون غور، فیروزکوه افغانستان (نویسنده مسئول).
ایمیل آدرس: comtimorshah.rahimi1399@gmail.com
- ۲- نامزد پوهنیار، روانشناسی، تعلیم و تربیه، پوهنتون غور، فیروزکوه افغانستان. ایمیل آدرس:
amirkhandulaty555@gmail.com
- ۳- پوهنمل، انگلیسی، تعلیم و تربیه، پوهنتون غور، فیروزکوه افغانستان. ایمیل آدرس:
s.ghorianfar@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۶ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۱۰ - تاریخ نشر: ۱۴۰۴/۱۲/۲۸

چکیده

انگیزش تحصیلی یکی از عوامل اساسی در موفقیت یادگیری عمیق و مشارکت فعال محصلان در فعالیت‌های آموزشی به شمار می‌رود. کاهش انگیزش تحصیلی می‌تواند پیامدهایی چون افت تحصیلی، کاهش نوآوری و ضعف در مشارکت علمی را به دنبال داشته باشد. هدف از این تحقیق، بررسی میزان انگیزش تحصیلی محصلان پوهنهی تعلیم و تربیه پوهنتون غور و رابطه آن با برخی ویژگی‌های دموگرافیکی می‌باشد. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی بوده و با رویکرد کمی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل ۸۰۰ محصل پوهنهی تعلیم و تربیه بوده که بر اساس فرمول کوکران، ۲۶۰ نفر به عنوان نمونه به صورت تصادفی انتخاب گردیدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه انگیزش تحصیلی هارتر استفاده صورت گرفته که از روایی و پایایی مناسب برخوردار می‌باشد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میانگین انگیزش درونی محصلان بالاتر از انگیزش بیرونی است. همچنین، بین انگیزش تحصیلی و رشته تحصیلی رابطه معناداری مشاهده نشد، درحالی که بین انگیزش بیرونی با سن و حالت مدنی رابطه‌ای ضعیف اما معنادار وجود داشت. در مجموع، نتایج تحقیق بر اهمیت تقویت انگیزش درونی در بهبود کیفیت یادگیری محصلان تأکید می‌نماید.

کلیدواژه: انگیزش، انگیزش درونی، انگیزش بیرونی، محصلان

استناد: رحیمی، تیمورشاه. دولتی، امیرخان و غوریانفر، سخی مراد. (۱۴۰۴). بررسی میزان انگیزش تحصیلی محصلان پوهنهی تعلیم و تربیه پوهنتون غور و رابطه آن با برخی ویژگی‌های دموگرافیکی آن‌ها. *مجله علمی-تحقیقی پوهنتون غور*، ۲(۲)، ۱۴۹-۱۶۸.

Investigating the Level of Academic Motivation of Students of Faculty of Education at Ghor University and Its Relationship with Some Demographic Characteristics

Temorshah Rahimi¹, Amirkhan Dulaty², Sakhi Murad Ghoryanfar³

1-Teaching Assistant, Psychology, Education, Ghor University, Firozkoh, Afghanistan (Corresponding author). Email ad: timorshah.rahimi1399@gmail.com

2- Junior Teaching Assistant, Psychology, Education, Ghor University, Firozkoh, Afghanistan. Email address: amirkhandulaty555@gmail.com

3- Senior Assistant Teaching, English, Education, Ghor University, Firozkoh, Afghanistan. Email: s.ghorianfar@gmail.com

Received: 28/12/2025 | Accepted: 31/12/2025 | Published: 19/3/2026

Abstract

Academic motivation is considered one of the fundamental factors in academic achievement, deep learning, and students' active participation in educational activities. A decline in academic motivation may lead to consequences such as academic underachievement, reduced creativity, and weak scholarly engagement. The purpose of this study was to examine the level of academic motivation among students of the Faculty of Education at Ghor University and its relationship with selected demographic characteristics, including age, field of study, and marital status. This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of methodology, and it was conducted using a quantitative approach. The statistical population of the study consisted of 800 students from the Faculty of Education, from whom 260 participants were randomly selected as the sample based on Cochran's formula. Data were collected using Harter's Academic Motivation Questionnaire, which demonstrated acceptable validity and reliability. The findings revealed that the mean level of intrinsic motivation among students was higher than that of extrinsic motivation. Moreover, no significant relationship was found between academic motivation and field of study, whereas a weak but statistically significant relationship was observed between extrinsic motivation and both age and marital status. Overall, the results emphasize the importance of strengthening intrinsic motivation to enhance the quality of students' learning.

Keywords: Motivation, intrinsic motivation, extrinsic motivation, students.

Cite this article: Rahimi, T., Dulaty, A., & Ghoryanfar, S.M. (2026). A Study of the level of academic motivation among students of the faculty of education at Ghor University and its relationship with selected demographic characteristics. *Scientific Journal of Ghor University*, 2(2), 149-168.

مقدمه

یکی از مسائل مهم و تأثیرگذار در نظام‌های آموزشی سراسر جهان، مسئله‌ی انگیزش تحصیلی محصلان است. انگیزش، چه از نوع درونی و چه بیرونی، عامل محرک یادگیری و تلاش مستمر برای رسیدن به موفقیت تحصیلی است. در صورتی که محصلان فاقد انگیزه باشند، یادگیری عمیق، خلاقیت، مشارکت در صنف و در نهایت پیشرفت علمی آن‌ها به شدت کاهش می‌یابد (سعید، ۲۰۲۵).

پس انگیزش تحصیلی یکی از عوامل مؤثر بر موفقیت محصلان محسوب می‌شود و نقش اساسی در جهت‌دهی تلاش‌ها، پایداری در یادگیری و پیشرفت تحصیلی آنان دارد. تعریف‌های مختلفی از انگیزش تحصیلی بیان شده که در یک تعریف، انگیزش تحصیلی به عنوان جریان درونی که فعالیت‌ها را تحریک میکند و باهدف دستیابی به دستاوردهای تحصیلی خاص تداوم میابد، تعریف شده است (براتی و میری، ۱۴۰۲).

انگیزش، چه از نوع درونی و چه بیرونی، عامل محرک یادگیری و تلاش مستمر برای رسیدن به موفقیت تحصیلی است. در صورتی که محصلان فاقد انگیزه باشند، یادگیری عمیق، خلاقیت، مشارکت در صنف و در نهایت پیشرفت علمی آن‌ها به شدت کاهش می‌یابد (عابدی و عریضی، ۱۳۸۴). در سطح ملی نیز یکی از دغدغه‌های نظام آموزشی افغانستان، پایین بودن انگیزش تحصیلی در بین محصلان است که خود عاملی در کاهش نرخ موفقیت، افزایش ترک تحصیل و کاهش مشارکت علمی به شمار می‌رود. این موضوع به‌ویژه در پوهنتون‌های تازه تأسیس یا در حال توسعه، مانند پوهنتون غور، بیشتر به چشم می‌خورد. ضرورت انجام این تحقیق، ناشی از نتایج گزارش بازدیدهای میدانی هیئت نظارت و استادان پوهنهی تعلیم و تربیه پوهنتون غور بوده. نتایج گزارش اعلام‌شده بیان‌کننده این بوده که محصلان پوهنهی تعلیم و تربیه پوهنتون غور از انگیزش تحصیلی لازم، برای انجام فعالیت‌های آموزشی و تحقیقی برخوردار نیستند و به‌نوعی یک روح رخوت و بی‌حالی بر محصلان این پوهنهی حاکم است. از همین رو، شناخت و تحلیل ابعاد مختلف انگیزش تحصیلی در میان محصلان پوهنهی تعلیم و تربیه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. شناخت میزان و نوع انگیزش تحصیلی محصلان برای بهبود کیفیت یاددهی و یادگیری در نهادهای آموزشی اهمیت حیاتی دارد. پوهنهی تعلیم و تربیه که وظیفه

آماده‌سازی معلمان آینده را بر عهده دارد، بررسی وضعیت انگیزش محصلان ضرورت بیشتری پیدا می‌کند؛ زیرا سطح انگیزش آنان مستقیماً بر کارایی آموزشی آینده و شیوه انتقال مفاهیم به شاگردان تأثیر می‌گذارد. این تحقیق با تمرکز بر دو بُعد انگیزش درونی و انگیزش بیرونی می‌تواند به شناسایی موانع و تقویت‌کننده‌های اصلی انگیزش کمک کند. نتایج آن نه تنها به استادان و مسئولان آموزشی در طراحی راهبردهای مؤثر انگیزشی یاری می‌رساند، بلکه می‌تواند در تدوین برنامه‌های حمایتی، بهبود محیط یادگیری و افزایش مشارکت تحصیلی محصلان نقش مهمی ایفا نماید. از این رو، انجام این تحقیق برای ارتقای کیفیت آموزشی و رشد همه‌جانبه‌ای محصلان ضروری و قابل توجه است.

در واقع زمان که از انگیزش صحبت می‌شود هدف مشخص کردن چرایی انجام کار توسط فرد می‌باشد که شدت و جهت این نیرو در طول زمان تغییر می‌کند محرک‌های بیرونی و درونی متعدد در ایجاد، تقویت یا تضعیف این نیرو تأثیر گزار است. مثلاً علاقمندی به موضوع موجب افزایش انگیزش و بی‌علاقه‌گی به آن، باعث کاهش انگیزش در محصلان می‌شود. ربو (۱۳۹۱) محرک‌های درونی مؤثر بر انگیزه را نیازها، شناخت‌ها و هیجان‌ها، محرک‌های بیرونی را مشوق‌های محیطی می‌داند. برخی از محققان بر اساس بیرونی و درونی بودن محرک‌ها، انگیزش را نیز به دو دسته بیرونی و درونی تقسیم می‌کنند (سیف، ۱۳۹۷). بر اساس این دسته‌بندی انگیزش بیرونی به اثر محرک‌های چون پول، نمره، جایزه و..... وجود می‌آید که در بیرون از فرد قرار دارند. در حالی که انگیزش درونی بر اثر محرک‌های چون احساس رضایت از توفیق در رسیدن به هدف به دست می‌آید که در درون فرد قرار دارد. با توجه به اینکه محرک‌های بیرونی خارج از کنترل فرد می‌باشد پس با حذف آن ممکن است انگیزش از نزد محصلان سلب شود. در این رابط تحقیقات که دیگران انجام داده اند نتایج آن به قرار ذیل است:

اریانزاد و طالقانی در سال (۱۳۸۸) تحقیق را تحت عنوان آگاهی از میزان انگیزش در تعداد از دانشجویان رشته های مهندسی با متغیرهای انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و جنسیت به بررسی گرفته است، در تحقیق شان از روش میدانی استفاده نموده اند. یافته‌های تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد که انگیزش بیرونی و جنسیت رابطه معنی‌دار با خلاقیت دانشجویان ندارد، اما انگیزش درونی دارای رابطه مثبت و معنی‌دار با میزان خلاقیت دانشجویان دارد.

جواد و فاریابی نیز در سال (۱۳۹۵) تحقیق را تحت عنوان رابطه بین ابعاد انگیزشی و عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند انجام داده اند. روش که در تحقیق شان استفاده نموده اند میدانی از نوع توصیفی - تحلیلی بوده است و از پرسشنامه والراند و همکاران استفاده نموده اند. جامعه آماری آن‌ها تمام دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند که شامل چهار دانشکده پزشکی، مامایی، پرستاری و بهداشت بوده است و نمونه آماری آن شامل ۲۶۱ نفر انتخاب شده است. یافته تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد که بین دانش آموزان از نظر انگیزه و الگو تفاوت وجود داشت، میانگین نمره انگیزه درونی و بیرونی در دختران بالاتر از پسران بوده، با این حال، میانگین نمره بی‌انگیزگی در دانش آموزان پسر بالاتر از دانش آموزان دختر بوده که تنها در کمبود انگیزه قابل توجه است. نتایج نشان داد که میانگین نمره انگیزه درونی، انگیزه بیرونی در محصلان پزشکی بالاتر از دانشجویان سایر پوهنحی‌ها است و میانگین نمره کمبود انگیزه در دانشجویان پرستاری و قابلگی بالاتر از محصلان سایر پوهنحی‌ها است.

شکیبایی، ایران فر و منتظری سال (۱۳۸۴) تحقیق را تحت عنوان میزان انگیزه دانشجویان پزشکی نسبت به رشته خود در مقاطع مختلف تحصیلی دانشگاه کرمانشاه انجام داده است. تحقیق ایشان میدانی از نوع توصیفی بوده است، جامعه آماری آن‌ها ۶۰۰ نفر بوده که ۵۴۰ نفر آن‌ها به پرسشنامه پاسخ داده اند. یافته‌های تحقیق شان نشان می‌دهد که رابطه بین انگیزش و مقاطع تحصیلی در سطح معناداری $p = 0.001$ بوده نشان دهند این است که است که هر قدر دانشجویان در مقطع تحصیلی بالاتر می‌روند انگیزش تحصیلی آن‌ها کمتر می‌شود.

شریفی سال (۱۳۸۵) تحقیق را تحت عنوان سنجش انگیزش درونی و بیرونی پیشرفت و نگرش دانش آموزان مقاطع مختلف تحصیلی نسبت به مسایل آموزشی و سهم این متغیرها در تبیین پیشرفت تحصیلی آنان به بررسی گرفته است. تحقیق شان به شکل میدانی و از نوع توصیفی تحلیلی بوده است جامعه آماری تحقیق شان دانش آموزان سه مقطع راهنمایی، متوسط و پیش دانشگاهی بوده که نمونه آماری تحقیق آن‌ها ۳۶۸ انتخاب گردیده است. یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که پیشرفت تحصیلی دختران در همه مقاطع تحصیلی نظر به پسران بیشتر بوده است و همچنان انگیزش درونی دانش آموزان پسر و دختر نسبت به مسایل آموزشی از متوسط کرده پایین‌تر بوده است، همچنان انگیزش بیرونی در دانش آموزان رشته

ریاضی در حد متوسط و سایر رشته های تحصیلی از حد متوسط کرده پایین تر بوده است. افضلی و حاتمی در سال (۱۳۹۷) تحقیق را تحت عنوان نقش و جایگاه انگیزه تحصیلی درونی و بیرونی و درگیری تحصیلی در پیش بینی اضطراب امتحان دانش آموزان دوره متوسطه انجام داده اند. در تحقیق خود از روش میدانی کار گرفتن و همچنان در تحقیق خود از پرسشنامه انگیزش تحصیلی هارتر (۱۹۸۱) و از پرسشنامه درگیری تحصیلی زرنگ (۲۰۱۲) استفاده نموده اند، جامع آماری آن ها دانش آموزان مقطع متوسط دوم شهر همدان به تعداد ۱۴۵۶۱ نفر بوده که نمونه آماری آن ۳۴۶ نفرانتخاب گردیده است. یافته های تحقیق شان نشان میدهد که بین انگیزش تحصیلی درونی و اضطراب امتحان رابط مثبت و معنی دار وجود در حالیکه رابطه بین اضطراب امتحان و انگیزش تحصیلی بیرونی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. در ادامه اهداف که در این تحقیق دنبال می شود به قرار ذیل می باشد

۱ - دریافت میزان انگیزش درونی و بیرونی در میان محصلان پوهنچی تعلیم و تربیه پوهنتون غور.

۲ - تبیین رابطه میان انگیزش تحصیلی به ویژگی های دموگرافیکی (رشته تحصیلی، سن، حالت مدنی) محصلان پوهنچی تعلیم و تربیه.

به این اساس سوالات که در این تحقیق مطرح می باشد این است که:

۱ - میزان انگیزش تحصیلی در میان محصلان پوهنچی تعلیم و تربیه چگونه می باشد؟

۲ - چي رابطه بین انگیزش تحصیلی محصلان و ویژگی های دموگرافیک (رشته تحصیلی، سن، حالت مدنی) محصلان پوهنچی تعلیم و تربیه وجود دارد؟

روش تحقیق

روش که در این تحقیق به کار گرفته شده است، از لحاظ هدف، تحقیق توصیفی- تحلیلی، از لحاظ نتیجه تحقیق کاربردی، از لحاظ ابزار جمع آوری اطلاعات تحقیق پیمایشی، از لحاظ ماهیت داده ها تحقیق کمی بوده است. در این تحقیق، ابتداء پرسشنامه انگیزش تحصیلی در بین محصلان پوهنچی تعلیم و تربیه توزیع گردیده سپس اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از ابزار SPSS ۲۴ مورد تحلیل و تجزیه قرار گرفته و میزان موجودیت انگیزش درونی و بیرونی در نزد محصلان تشخیص گردیده است.

جامعه آماری تحقیق تمام محصلان پوهنهی تعلیم و تربیه پوهنتون غور که شامل ۸۰۰ تن محصلان که از یازده دیپارتمنت پوهنهی تعلیم و تربیه را شامل می‌شود. روش نمونه‌گیری در این تحقیق، نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم می‌باشد. بدین‌صورت که ابتدا جامعه آماری به ۱۱ دیپارتمنت تقسیم گردید. سپس با توجه به تفاوت تعداد محصلان در هر دیپارتمنت، سهم هر دیپارتمنت از حجم نمونه بر اساس نسبت تعداد محصلان آن دیپارتمنت به کل جامعه آماری تعیین‌شده. در نهایت، محصلان هر دیپارتمنت به صورت تصادفی انتخاب گردیدند که مجموع نمونه‌ها به ۲۶۰ نفر میرسد.

ابزار تحقیق: ابزار جمع‌آوری اطلاعات این تحقیق پرسشنامه بوده است. از پرسشنامه انگیزش تحصیلی هارتر استفاده‌شده است. تعداد سوالات پرسشنامه انگیزش تحصیلی بدون سوالات دموگرافیکی (۲۳) سوال می‌باشد. دارای دو مؤلفه انگیزش درونی و انگیزش بیرونی می‌باشد. انگیزش درونی شامل گویه‌های (۱،۲،۶،۷،۸،۱۲،۱۳،۱۴،۱۶،۱۷،۲۰،۲۱) و مؤلفه انگیزش بیرونی شامل (۳،۴،۵،۹،۱۰،۱۱،۱۵،۱۸،۱۹،۲۲،۲۳) می‌باشد که به اساس طیف لیکرت به‌طور ذیل ساخته‌شده است.

جدول شماره (۱) نمونه‌ای طیف لیکرت متغییر انگیزش

گزینه انتخابی	هیچ وقت	به ندرت	گاهی اوقات	اکثر اوقات	تقریباً همیشه
نمره	۱	۲	۳	۴	۴

البته این شیوه نمرده گذاری در سوالات متغییر انگیزش تحصیلی در سوالات ۳،۴،۵،۹،۱۰ معکوس می‌باشد. مطابق جدول شماره (۱) نمره داده می‌شود.

جدول شماره (۲) نمونه طیف لیکرت نمره سوالات معکوس را نشان میدهد.

گزینه انتخابی	هیچ وقت	به ندرت	گاهی اوقات	اکثر اوقات	تقریباً همیشه
نمره	۵	۴	۳	۲	۱

روش تحلیل متغییر انگیزش به دو گونه صورت می‌گیرد

۱. تحلیل به اساس مؤلفه‌های تحقیق پرسشنامه

۲. تحلیل به اساس نمره به دست آمده سوالات (حد پایین نمره ۲۳ حد وسط ۶۹ حد بالا نمره ۱۱۵) می باشد در صورت که نمره بین ۲۳ تا ۴۶ باشد میزان انگیزش ضعیف می باشد در صورتی که که نمره بین ۴۶ تا ۶۹ باشد میزان انگیزش متوسط و در حالی که نمره بالای ۶۹ باشد میزان انگیزش تحصیلی بسیار خوب است.

روایی (اعتبار) پرسشنامه

روایی پرسشنامه انگیزش تحصیلی در تحقیقات هارتر در سال های ۱۹۸۰ و ۱۹۸۱ مورد استفاده قرار گرفته است روایی آن مورد تأیید قرار گرفته است و همچنان در سال (۱۳۸۸) روایی این پرسشنامه نیز توسط لپر و همکاران در سال ۲۰۰۵ نیز مورد تأیید قرار گرفته است و همچنین در تحقیقات رجبی ۱۳۸۸ نیز تأیید شده است.

پایایی پرسشنامه انگیزش تحصیلی

قابلیت اعتماد و پایایی این پرسشنامه توسط هارتر در سال های ۱۹۸۰ و ۱۹۸۱ و همچنان توسط لپر و همکاران (۲۰۰۵) و نیز توسط رجبی (۱۳۸۸) پایایی آن اندازه گیری شده است که پایایی آن را ۰,۹۲ محاسبه گردیده است و در تحقیق حاضر نیز پایایی پرسشنامه ذیل ۰,۸۹ به دست آمده است.

جدول شماره (۳) میزان آلفای کرونباخ متغیر انگیزش

مؤلفه های متغیر انگیزش	تعدد سوالات	نوع متغیر	میزان آلفای کرونباخ
انگیزش درونی	۱۲	وابسته	۰,۹۲
انگیزش بیرونی	۱۱	وابسته	

شیوه ای تجزیه و تحلیل اطلاعات

تحلیل و تجزیه داده ها این تحقیق در دو سطح آماری توصیفی و آماری تحلیلی با استفاده از نرم افزار Spss۲۴ انجام داده شده است. در سطح آمار توصیفی، خصوصیات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان مورد توصیف قرار گرفته است، در سطح آمار تحلیلی برای هر متغیر شاخص کمی ساخته شده است و به تحلیل آماره های مرکزی و پراکندگی پرداخته شده است.

یافته‌ها

الف: تجزیه و تحلیل اطلاعات در سطح آمار توصیفی به بررسی ویژگی‌های دموگرافیک پرداخته شده است.

جدول شماره (۴) توزیع پاسخ‌دهندگان برحسب سن جامعه آماری محصلان

سن	فریکونسی	درصدی	درصدی تجمعی
۱۸ - ۲۲	۱۵۳	۵۸,۸	۵۸,۸
۲۳ - ۲۷	۷۴	۲۸,۵	۸۷,۳
۲۸ - ۳۲	۲۶	۱۰	۹۷,۳
۳۳ - ۳۷	۷	۲,۷	۱۰۰

جدول شماره (۴) یافته‌ها نشان می‌دهد، از جمله ۲۶۰ نفر پاسخ‌دهندگان ۱۵۳ نفر آن که حدود ۵۸,۸ درصد را شامل می‌شود بین ۱۸ - ۲۲ سن داشته، ۷۴ نفر محصلان که ۲۸,۵ درصد می‌شود سن شان بین ۲۳ - ۲۷ بوده، ۲۶ نفر پاسخ‌دهندگان که ۱۰ درصد را تشکیل می‌دهد بین ۲۸ - ۳۲ سال سن داشته و ۷ نفر که ۲,۷ درصد را شامل می‌شود سن شان بین ۳۳ - ۳۷ بوده است بنا اکثر پاسخ‌دهندگان در کتگوری اول قرار داشته اند که سن شان بین ۱۸ - ۲۲ بوده است. در بررسی توزیع سنی محصلان، مشاهده می‌شود که بیش از نیمی از شرکت‌کنندگان (حدود ۵۸,۸ درصد) در رده سنی ۱۸ تا ۲۲ سال قرار دارند؛ گروهی که معمولاً در سال‌های ابتدایی تحصیلات عالی به سر می‌برند و در مرحله‌ای هستند که اشتیاق برای یادگیری و کشف مسیرهای تحصیلی تازه، بیشترین نمود را دارد.

جدول شماره (۵) توزیع پاسخ‌دهندگان برحسب حالت مدنی جامعه آماری محصلان

حالت مدنی	فریکونسی	درصدی	درصدی تجمعی
مجرد	۱۵۹	۶۱,۲	۶۱,۲
متاهل	۱۰۱	۳۸,۸	۱۰۰

جدول شماره (۵) وضعیت حالت مدنی نمونه‌ای از افراد مورد مطالعه در تحقیق می‌باشد توزیع یافته‌ها نشان می‌دهد که از جمله ۲۶۰ نفر پاسخ‌دهندگان که ۱۵۹ نفر آن‌ها برابر ۶۱,۲ درصد می‌شود مجرد بوده اند، ۱۰۱ نفر پاسخ‌دهندگان که ۳۸,۸ درصد را شامل می‌شود متاهل بوده،

بنا درصدی‌ها نشان می‌دهد که این موارد جامعیت کامل داشته و تمام نمونه در این دو دسته قرار گرفته اند. پس از توزیع نمرات چنین معلوم می‌شود که بیشتر پاسخ‌دهندگان نظر به مشاهده جدول مجرد بوده اند، که نشان‌گر تمرکز بیشتر بر روی افراد مجرد در جامعه مورد مطالعه می‌باشد و نیازمند تحلیل‌های بیشتر برای فهم دلایل این وضعیت، مانند عوامل فرهنگی، اقتصادی می‌باشد.

براساس جدول شماره (۶) که از مجموع ۲۶۰ نفر که به پرسشنامه پاسخ داده اند به شرح ذیل می‌باشد:

جدول شماره (۶) توزیع پاسخ‌دهندگان برحسب دیپارتمنت محصلان

دیپارتمنت (رشته تحصیلی)	فریکوئسی	درصدی	درصدی تجمعی
روانشناسی	۳۱	۱۱,۹	۱۱,۹
تاریخ	۱۲	۴,۶	۱۶,۵
بیولوژی	۲۹	۱۱,۲	۲۷,۷
ادبیات دری	۲۷	۱۰,۴	۳۸,۱
ادبیات پشتو	۱۱	۴,۲	۴۲,۳
ادبیات انگلیسی	۵۳	۲۰,۴	۶۲,۶
فزیک	۵	۱,۹	۶۴,۵
کیمیا	۵	۱,۹	۶۶,۴
ریاضی	۱۲	۴,۶	۷۱
ثقافت اسلامی	۲۸	۱۰,۸	۸۱,۹
آموزش کمپیوتر	۴۷	۱۸,۱	۱۰۰

دیپارتمنت روانشناسی ۳۱ نفر بوده که ۱۱,۹ درصد شامل می‌شود، دیپارتمنت تاریخ ۱۲ نفر که ۴,۶ درصد را شامل می‌شود، دیپارتمنت بیولوژی ۲۹ نفر برابر ۱۱,۲ درصد را شامل می‌شود، دیپارتمنت ادبیات دری ۲۷ نفر که برابر ۱۰,۴ درصد، دیپارتمنت ادبیات پشتو ۱۱ نفر

که ۴,۲ درصد، دیپارتمنت انگلیسی ۵۳ نفر که ۲۰,۴ درصد، دیپارتمنت فزیک و کیمیا که هرکدام ۵ نفر پاسخ‌دهندگان را شامل می‌شود برابر است با ۱,۹ درصد، دیپارتمنت ریاضی ۱۲ نفر که ۴,۶ درصد پاسخگو را شامل می‌شود، دیپارتمنت ثقافت اسلامی ۲۸ نفر که ۱۰,۸ درصد و دیپارتمنت آموزشی کمپیوتر ۴۷ نفر برابر است با ۱۸,۱ درصد می‌شود به سوالات پاسخ داده اند، که بیشترین پاسخ‌دهنده‌ها شامل دیپارتمنت انگلیسی که شامل ۲۰,۴ درصد و دیپارتمنت آموزش کمپیوتر ۱۸,۱ درصد را تشکیل می‌دهد می‌باشد. در مجموع، این توزیع متنوع رشته‌ای می‌تواند بیان‌گر تفاوت‌های بالقوه در نگرش‌ها، سبک‌های یادگیری و حتی نیازهای آموزشی محصلان باشد.

ب: تجزیه و تحلیل اطلاعات در سطح آمار تحلیلی، برای هر متغیر شاخص کمی ساخته شده و به تحلیل آماره‌های مرکزی و آماره‌های پراکندگی شاخص‌های مذکور پرداخته شده است.

جدول شماره (۷) توزیع یافته‌های توصیفی مؤلفه‌های متغیر انگیزش تحصیلی

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیاری	حداقل	حداکثر
انگیزش درونی	۴۷,۴۴	۶,۵۶	۲۵	۵۹
انگیزش بیرونی	۳۶,۳۲	۶,۴۴	۲۱	۵۰

یافته‌هایی جدول شماره (۷) توزیع نمره‌های آزمودنی‌های مورد مطالعه مؤلفه متغیر انگیزش تحصیلی (انگیزش تحصیلی درونی و انگیزش تحصیلی بیرونی) محصلان را نشان می‌دهد. نمرات با استفاده از روش‌های مناسب آمارهای شاخص‌های مرکزی چون میانگین، انحراف معیار، حداقل و حد اکثر نمرات نشان داده شده است که در آن میانگین انگیزش درونی محصلان نظر به انگیزش تحصیلی بیرونی بیشتر می‌باشد که نشان دهنده مطلوب بودن انگیزش درونی را در بین محصلان می‌باشد

جدول شماره (۸) یافته‌های توصیفی میانگین متغیر انگیزش (درونی و بیرونی) بر حسب

پایه تحصیلی	تاریخ	فرد	تفاوت	رابطه	پایه	رشد	انگیزشی	تفاوت	کمپا	کمپوز
درونی	انگیزش	۵۴/۳۵	۴۰/۶۶	۴۲/۴۰	۴۰/۸۹	۴۲/۸۲	۴۲/۲۷	۴۰/۲۹	۴۳/۸۳	۴۶/۶۱
بیرونی	انگیزش	۳۶/۲۲	۳۲/۷۵	۳۶/۶۰	۳۵/۰۷	۳۸/۶۶	۳۷/۲۷	۳۹/۲۷	۳۶/۹۰	۳۵/۰۱

رشته

تحلیل یافته‌ها جدول شماره (۸) نشان می‌دهد که در تمامی دیپارتمنت‌ها، انگیزش درونی از انگیزش بیرونی بالاتر است؛ به عبارت دیگر، افراد در این دیپارتمنت‌ها بیشتر از انگیزه‌های درونی مانند علاقه و اشتیاق شخصی برای انجام فعالیت‌ها استفاده می‌کنند تا از انگیزه‌های بیرونی همچون پاداش‌ها و تشویق‌های خارجی. میانگین انگیزش درونی در این دیپارتمنت‌ها از ۴۰،۶۶ تا ۵۴،۳۵ متغیر است که نشان‌دهنده تفاوت‌های قابل توجه در میزان انگیزش درونی افراد در دیپارتمنت‌های مختلف است. همچنین، انگیزش بیرونی در این دیپارتمنت‌ها به طور متوسط از ۳۲،۷۵ تا ۴۲،۴۰ قرار دارد که همواره کمتر از انگیزش درونی است. این نتایج نشان‌دهنده آن است که افراد در این محیط‌ها بیشتر تحت تأثیر انگیزه‌های درونی قرار دارند و انگیزه‌های بیرونی کمتر برایشان اهمیت دارند.

جدول شماره (۹) بررسی رابطه بین انگیزش تحصیلی با سن محصلان

متغیرها	سطح معناداری (sig)	ضریب همبستگی پیرسون (s)	تفسیر
انگیزش درونی با سن محصلان	۰،۴۵۱	-۰،۰۴۷	رابطه معکوس و نا معنادار
انگیزش بیرونی با سن محصلان	۰،۰۰۵	۰،۱۷۲	رابطه ضعیف ولی معنادار

جدول شماره (۹) یافته‌ها نشان می‌دهد که بین انگیزش درونی و سن محصلان رابطه منفی (معکوس) و نا معنادار وجود دارد در حالی که رابطه بین انگیزش بیرونی و سن محصلان با سطح معناداری $p = 0,005$ و ضریب همبستگی $s = 0,172$ نشان دهنده رابطه ضعیف ولی معنادار می‌باشد، به این معنا که با افزایش سن محصلان، انگیزش بیرونی آن‌ها اندکی بیشتر می‌شود.

جدول شماره (۱۰) بررسی رابطه بین انگیزش تحصیلی با رشته تحصیلی محصلان

متغیرها	سطح معناداری (sig)	ضریب همبستگی پیرسون (s)	تفسیر
انگیزش درونی با رشته تحصیلی	0,212	-0,078	رابطه معکوس و نا معنادار
انگیزش بیرونی با رشته تحصیلی	0,033	0,132	رابطه ضعیف و نا معنادار

یافته‌های جدول شماره (۱۰) نشان می‌دهد که بین انگیزش درونی محصلان و رشته تحصیلی آن‌ها رابطه $-0,078$ و سطح معناداری $0,212$ وجود دارد که نشان دهنده رابطه منفی (معکوس) و نا معنادار وجود دارد، به این معنی که انگیزش تحصیلی در همه دیپارتمنت‌ها یکسان بوده، همچنان رابطه بین انگیزش بیرونی محصلان و رشته تحصیلی آن‌ها در سطح $0,033$ و ضریب همبستگی $0,132$ می‌باشد همچنان نشان دهنده رابطه بسیار ضعیف ولی نا معنادار می‌باشد. در کل می‌توان گفت که بین دیپارتمنت (رشته تحصیلی) هیچ نوع ارتباط وجود ندارد.

جدول شماره (۱۱) بررسی رابطه بین حالت مدنی و انگیزش تحصیلی پاسخ‌دهندگان جامعه

متغیرها	سطح معناداری (sig)	ضریب همبستگی پیرسون (s)	تفسیر
انگیزش درونی با حالت مدنی	0,018	0,146	رابطه ضعیف و معنادار
انگیزش بیرونی با حالت مدنی	0,005	0,175	رابطه ضعیف ولی معنادار

یافته‌های جدول شماره (۱۱) معلوم می‌شود که بین انگیزش درونی و حالت مدنی محصلان در سطح معناداری $p = ۰,۰۱۸$ و ضریب همبستگی $s = ۰,۱۴۶$ که نشان دهنده رابطه بسیار ضعیف ولی معنادار می‌باشد ولی چون رابطه خیلی ضعیف می‌باشد نمی‌توانم بگویم رابطه واقعی وجود دارد و همچنان رابطه بین انگیزش تحصیلی بیرونی و حالت مدنی سطح معناداری $۰,۰۰۵$ $p =$ است و ضریب همبستگی $s = ۰,۱۷۵$ می‌باشد که نشان دهنده رابطه بسیار ضعیف همچنان این رابطه بسیار ضعیف است یک رابطه واقعی نمی‌تواند باشد.

مناقشه

یافته‌های این تحقیق نشان داد که میانگین انگیزش درونی محصلان پوهنچی تعلیم و تربیه پوهنتون غور نسبت به انگیزش بیرونی آن‌ها بالاتر است این نتیجه حاکی از این می‌باشد که محصلان بیش از آن که تحت تأثیر انگیزشی بیرونی مانند نمره و تشویق قرار گیرند، از انگیزشی درونی مانند علاقه به یادگیری، احساس رضایت شخصی و دستیابی به اهداف علمی انگیزه می‌گیرند. این یافته با نتایج تحقیق آریا نژاد و طالقانی (۱۳۸۸) همخوانی دارد که انگیزش درونی را عامل اصلی خلاقیت و پیشرفت تحصیلی محصلان معرفی کرده‌اند.

از طرف دیگر، بررسی رابطه انگیزش تحصیلی با سن نشان داد که بین انگیزش درونی و سن رابطه معناداری وجود ندارد، اما انگیزش بیرونی با افزایش سن محصلان اندکی افزایش می‌یابد. این امر می‌تواند ناشی از افزایش مسئولیت‌های اجتماعی، اقتصادی و خانوادگی در سنین بالاتر باشد که محصلان را به سمت اهداف بیرونی مانند کسب مدرک و اشتغال سوق می‌دهد. این یافته تا حدی با نتایج شکیبایی و همکاران (۱۳۸۴) هم‌راستا است که کاهش انگیزش درونی در مقاطع بالاتر تحصیلی را گزارش کرده‌اند.

در رابطه با رشته تحصیلی، نتایج نشان داد که بین انگیزش تحصیلی (درونی و بیرونی) و رشته تحصیلی رابطه معناداری وجود ندارد. این موضوع بیانگر آن است که شرایط آموزشی، محیط یادگیری و شیوه‌های تدریس در پوهنچی تعلیم و تربیه، تأثیر یکسانی بر محصلان رشته‌های مختلف داشته و تفاوت چشمگیری در سطح انگیزش آنان ایجاد نکرده است.

همچنین، یافته‌ها نشان داد که بین انگیزش تحصیلی و حالت مدنی رابطه‌ای ضعیف ولی معنادار وجود دارد. اگرچه این رابطه از نظر آماری معنادار است، اما شدت پایین آن نشان

می‌دهد که حالت مدنی نقش تعیین‌کننده‌ای در سطح انگیزش تحصیلی محصلان ندارد و عوامل فردی، آموزشی و محیطی احتمالاً تأثیر بیشتری بر انگیزش ایفا می‌کنند. این نتیجه با یافته‌های جواد و فاریابی (۱۳۹۵) که تفاوت‌های انگیزشی را بیشتر وابسته به عوامل آموزشی می‌دانند، هم‌خوانی دارد.

نتیجه‌گیری

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که در میان محصلان پوهنحی تعلیم و تربیه پوهنتون غور، انگیزش درونی به طور قابل توجهی بیشتر از انگیزش بیرونی است. این نشان‌دهنده آن است که محصلان بیشتر از انگیزه‌های درونی مانند علاقه شخصی، رضایت از رسیدن به اهداف علمی و انگیزه‌های ذاتی برای پیشرفت تحصیلی خود استفاده می‌کنند. در واقع، این تحقیق تأکید می‌کند که انگیزش درونی نقش حیاتی در تلاش‌ها و پیشرفت‌های تحصیلی محصلان دارد. از سوی دیگر، رابطه بین انگیزش درونی و سن محصلان معنادار نبوده، به این معنا که تغییرات سنی تأثیر چشمگیری بر میزان انگیزش درونی محصلان نداشته است؛ اما، در مورد انگیزش بیرونی، رابطه ضعیف و معناداری با سن محصلان مشاهده شد که نشان‌دهنده افزایش اندک انگیزش بیرونی با افزایش سن است؛ این امر ممکن است به دلیل افزایش مسئولیت‌های اجتماعی و اقتصادی در سنین بالاتر باشد که محصلان را به سمت اهداف بیرونی مانند کسب مدرک و اشتغال سوق می‌دهد. در مورد رشته تحصیلی، نتایج تحقیق نشان داد که هیچ‌گونه رابطه معناداری بین انگیزش تحصیلی و رشته‌های مختلف (دیپارتمنت‌ها) وجود ندارد که به این معناست که شرایط آموزشی و شیوه‌های تدریس تأثیر یکسانی بر تمامی محصلان رشته‌های مختلف داشته و تفاوت‌های عمده‌ای در سطح انگیزش آن‌ها ایجاد نکرده است. در نهایت، رابطه بین **حالت مدنی** (مجرد یا متأهل بودن) و انگیزش تحصیلی نیز ضعیف و معنادار بود که نشان‌دهنده تأثیر کم حالت مدنی بر انگیزش تحصیلی محصلان است. این نتایج بیان می‌کند که عوامل فردی و آموزشی مانند شرایط کلاس، شیوه‌های تدریس و انگیزش درونی بیشتر از عوامل اجتماعی مانند وضعیت تأهل بر سطح انگیزش تحصیلی محصلان تأثیرگذار هستند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با در نظر گرفتن متغیرهایی چون شیوه‌های تدریس استادان، امکانات آموزشی، وضعیت اقتصادی و عوامل فرهنگی، به بررسی عمیق‌تر انگیزش

تحصیلی محصلان بپردازند تا زمینه ارتقای کیفیت آموزش عالی فراهم گردد.

با توجه به یافته‌های این تحقیق که نشان داد انگیزش درونی محصلان پوهنچی تعلیم و تربیه پوهنتون غور در مقایسه با انگیزش بیرونی از سطح بالاتری برخوردار است، ضروری به نظر می‌رسد که در فرآیند یاددهی-یادگیری، تمرکز بیشتری بر تقویت عوامل درونی انگیزش صورت گیرد. استفاده از روش‌های تدریس فعال، مشارکتی و مبتنی بر حل مسئله می‌تواند علاقه محصلان به یادگیری را افزایش داده و زمینه مشارکت فعال آنان را در فعالیت‌های صنفی فراهم سازد. ایجاد فرصت برای اظهار نظر، بحث آزاد و درگیر ساختن محصلان در فعالیت‌های علمی، نقش مؤثری در تقویت احساس شایستگی و خودکارآمدی آنان خواهد داشت.

همچنین، با توجه به پایین‌تر بودن انگیزش بیرونی محصلان، بازنگری در شیوه‌های ارزشیابی آموزشی امری ضروری است. تأکید بیش از حد بر نمره و امتحان‌های پایانی می‌تواند انگیزش پایدار را تضعیف نماید؛ از این‌رو، بهره‌گیری از ارزشیابی تکوینی، ارائه بازخوردهای سازنده، تشویق پیشرفت فردی و توجه به تلاش محصلان در طول سمسستر می‌تواند به تقویت انگیزش تحصیلی آنان کمک نماید. از سوی دیگر، هرچند رابطه معناداری بین انگیزش تحصیلی و رشته تحصیلی مشاهده نشد، اما ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی در تمامی دیپارتمنت‌ها، ارتقای کیفیت تدریس و توجه به تفاوت‌های فردی محصلان می‌تواند به بهبود انگیزش در سطح پوهنچی کمک نماید. در این راستا، توانمندسازی استادان از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه راهبردهای انگیزشی و روش‌های نوین تدریس، نقش مهمی در ارتقای کیفیت آموزش خواهد داشت. همچنان فراهم‌سازی محیط آموزشی پویا و حمایت‌گر، افزایش مشارکت محصلان در فعالیت‌های علمی، پژوهشی و فرهنگی و بهبود امکانات آموزشی و فضای فیزیکی یادگیری می‌تواند زمینه‌ساز افزایش انگیزش تحصیلی و ارتقای کیفیت آموزش در پوهنچی تعلیم و تربیه پوهنتون غور گردد.

در نهایت از محدودیت‌های این تحقیق، استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه خود گزارشی بوده است. از آنجاکه داده‌ها بر اساس پاسخ‌های محصلان جمع‌آوری شده‌اند، امکان تأثیر عواملی مانند تمایل پاسخ‌دهندگان به ارائه پاسخ‌های اجتماعی پسند یا عدم دقت کامل در پاسخ‌دهی وجود دارد که می‌تواند بر صحت نتایج تأثیر بگذارد. محدودیت دیگر این تحقیق،

محدود بودن جامعه آماری به محصلان پوهنحی تعلیم و تربیه پوهنتون غور می باشد. از این رو، تعمیم نتایج به سایر پوهنحی ها، پوهنتون ها یا نهادهای تحصیلات عالی کشور باید با احتیاط صورت گیرد، زیرا شرایط آموزشی، فرهنگی و امکانات در سایر نهادها ممکن است متفاوت باشد. از دیگر محدودیت ها می توان به بررسی انگیزش تحصیلی تنها بر اساس دو بُعد انگیزش درونی و بیرونی اشاره نمود. در حالی که انگیزش تحصیلی می تواند تحت تأثیر عوامل دیگری مانند شیوه های تدریس استادان، وضعیت اقتصادی محصلان، امکانات آموزشی، شرایط خانوادگی و عوامل فرهنگی نیز قرار داشته باشد که در این تحقیق مورد بررسی قرار نگرفته اند. همچنین، این تحقیق به صورت مقطعی انجام شده است و داده ها در یک بازه زمانی مشخص جمع آوری گردیده اند. بنابراین، امکان بررسی تغییرات انگیزش تحصیلی محصلان در طول زمان فراهم نبوده است و انجام پژوهش های طولی می تواند در آینده به درک عمیق تر پویایی انگیزش تحصیلی کمک نماید.

منابع و مأخذ

سیف، علی اکبر. (۱۳۹۶ هـ.ش). روانشناسی پرورش نوین (چاپ شصت و سوم). تهران: انتشارات دوران.

افضلی، افشین، حاتمی، فهیمه، (۱۳۹۳ هـ.ش). نقش و جایگاه انگیزه تحصیلی درونی و بیرونی و درگیری تحصیلی در پیش‌بینی اضطراب امتحان دانش آموزان دوره متوسطه. فصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، شماره (۱۱). صص ۱۷۶-۱۹۰. [Link](#)

براتی، هادی، میری، مینو. (۱۴۰۲ هـ.ش). شناسایی عوامل موثر بر انگیزش تحصیلی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، دوره (۱۲)، شماره (۱) صص ۳۷-۵۵.

[Link](#)

جعفری، اصغر. (۱۳۹۷ هـ.ش). پیش‌بینی انگیزش درونی-بیرونی برای یادگیری بر اساس سبک‌های اسنادی و خودکارآمدی در دانشجویان علوم پزشکی شهید بهشتی. نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی دوره ۱۱، شماره ۱. صص ۱-۱۵. [Link](#)

جوادی، عباس، فاریابی، رضا. (۱۳۹۵ هـ.ش). رابطه بین ابعاد انگیزشی و عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه بیرجند. مجله آموزشی و پزشکی ایران، شماره (۳). صص ۳۵-۴۷.

[Link](#)

رحمانی، احمد، صالحی، جواد، آذرشین، مریم. (۱۳۹۰ هـ.ش). نقش انگیزه بیرونی و انگیزه درونی در گرایش بزرگسالان به فعالیت‌های جسمانی. شماره (۷). صص ۵۷-۷۹. [Link](#)

شریفی، حسن پادشاه. (۱۳۸۵ هـ.ش). سنجش انگیزش درونی و بیرونی پیشرفت و نگرش دانش آموزان مقاطع مختلف تحصیلی نسبت به مسایل آموزشی و سهم این متغیرها در تبیین پیشرفت تحصیلی آنان. فصل‌نامه نوآوری آموزش، شماره (۱۸). صص ۱۷۲-۲۰۰.

[Link](#)

شکیبایی، داریوش، ایران‌فر، شرین (۱۳۸۴). میزان انگیزه دانشجویان پزشکی نسبت به رشته خود در مقاطع مختلف تحصیلی. شماره (۱۴) صص ۱۰-۱۵. [Link](#).

وحیدی نسب، حسن، قلاوندی، حسن (۱۳۹۳ هـ.ش). رابطه انگیزش تحصیلی دانش‌جویان با سبک رهبری استادان دانشگاه ارومیه. کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات علوم اجتماعی، صص ۳-۱۰. [Link](#).

Al-Tamimi, A., & Shuib, M. (2009). *Motivation and attitudes towards learning English: A study of petroleum engineering undergraduates at Hadhramout*

- University of Sciences and Technology. GEMA: Online Journal of Language Studies, 9(2), 29-55. [link](#)
- Cavallo, A.M., Rozman, M., Blickenstaff, J., & Walker, N. (2003). *Learning, reasoning, motivation, and epistemological beliefs*. Journal of College Science Teaching, 33(3), 18. [Link](#)
- Saeed, A.D., (2025). *The relationship between lecturers' teaching styles and students' motivation*. Cihan University-Erbil Journal of Humanities and Social Sciences. [Link](#)